

riječi, zvuke, boje, gestove, koji su više simboli netzvjesnog, iskonskog, a manje puki znaci i poruke u Enciklopediji Znanja. Iskusi prazninu i laž pojma, Prohić zavija metaforu; prošavši kroz »Krug-Zatvor« filozofskih sistema, ovaj filozof obraća se književnosti koja nam »ne omogućava da hodamo, ali nam omogućava da dišemo« (R. Bart). Za razliku od filozofije, književnost je upravo svojevrsno područje »figura otvorenih značenja«. Jednostavno govoreći: neposrednija, bogatija, polivalentnija i slobodnija »slika života«, neprevodiva na jednoznačno-jednodimenzionalni jezik apstrakcije. Otuda je razumljivo što Prohić jedno veće poglavlje knjige posvećuje »svetkovini imaginacije« koja se dogodila u Vergilijevoj smrti Hermana Broha: veličanstvenoj pjesmi clemenata vode, vatre, zemlje i vazduha. Vergilijeva predsmrtna pustolovina data je u romanu kao »povorka snažnih ekspresivnih srokova«, uokvirena »mocnom njemotom pjesme sfera«, kao kosmička ljudska odiseja koja nadilazi svako pojmovno određenje i racionalno iskazani smisao sudbine. Pjesnik je opsjednut neizrecivim i iskonskim, njegov je jezik metaforičan, otvoren i plodotvorno tajantsven; filozof, naprotiv, da parafraziram Bekona, mora da stavlja utege na krila imaginacije... »Klasična filozofska kastriacija još je na djelu«, veli Prohić.

Tragajući za »mogućim tragom otvorenog pisma«, tj. pisma oslobođenog od sveglasnog logocentrizma, racionalističke svedenosti, autor uspostavlja dijalog s nizom savremenih autora koji su, između ostalog, i sami izvršili slične ili istovrsne teorijske problematizacije na području jezika, mišljenja i stvaranja. Tu su Kasirer, Merlo-Ponti, Bart, Derida, Bašlar, Lotman i mnogi pjesnici koji su, na ovaj ili onaj način, originalno promišljali sopstvene stvaralačke pozicije ili bit umjetnosti uopšte u modernom vremenu. Ipak, Prohić je, čini se, najbliži idejama Merlo-Pontija, Deride i Bašlara, koji su mu i sagovornici i svjedoci. U najmanju ruku, dva plodna, danas vrlo »upotrebljiva« pojma vežu se za misaonu djelatnost ovih autora: pojam Razlike i pojam Imaginacije. Putem razlikovanja i imaginacije zapravo se i kritikuju zatvoreni sistemi tradicionalnog filozofiranja. Isto tako, Prohiću je bliska Merlo-Pontijeva »rehabilitacija« tijela — tijelo je najizvornija, možda i najčudesnija, otvorena »figura« postojanja! U ničeanskom smislu: trebalo bi i *misliti tijelom*, da misao više ne bi bila izdajnički nevjerma sopstvenom biću, uopšte — životu. Da bi umjela i mogla da igra u izvornom, dionizijskom smislu i da bi se i sama zasnivala više kao postojanje, a manje kao apstrakcija.

FIGURE OTVORENIH ZNAČENJA ispisane su (oblikovane) u ime misli kao neposrednog egzistencijalnog čina, u ime duhovnog gesta koji je, istovremeno, gest bića, simboličko-metafizički pokret života. Zasićen racionalno »mišljivim«, Prohić sada traga za jednom »ontologijom nemišljivog«, što bih ja, za autora mož-

da i odveć slobodno, preveo na jezik tajanstvenog i poetskog, na prostodušnu ljudsku žudnju za bogatim i punim životom koji će i za najfilozofskiju misao ostati zagonetka.

Misao koja, ustrojena po metodi, metodički izbjegava tajnu, jedva da govori nešto odsudno čovjeku koji bitno drži do ljudskog govora i sebe sama. Makar taj čovjek i bio samo utopija.

**MILAN JESIH: »KOBALT«
Državna založba Slovenije 1977.**

Piše: Denis Poniž

Treća pesnička zbirka Milana Jesiha *KOBALT* na svojim stranicama donosi neobično intenzivnu poeziju koja menja pojam lepog u prostoru savremene slovenačke lirike. Šta je to vezujuće i obavezujuće, zbog čega možemo napisati ove reči? Ne treba podvlačiti da u slovenačkoj lirici u ovom trenutku istovremeno živi više poetika: od šalamunovske i postohoovske poetike, do novih zahteva koje možemo naći u prvim zbirka Milana Kleča *MAROŽA* (Studentska založba 1977) ili Borisa Gabršnika *TRGOVINA NEODGOVORNEGA PIJANCA* (Studentska založba 1977). Pa ipak, značajno je da se sva istraživanja, mada im ne možemo odreći estetsku inovativnost i verbalnu spretnost, okreću oko dva središnja problema: prvi je problem erotičnog ispovedanja kroz bogatu i ponekad sasvim bujnu metaforiku (značajni predstavnici te poetike, u poslednje vreme su Šalamun, Svetina, Medved i Kočbek), a drugi je svesno traženje novih odnosa među leksičkim gradivom i jezičkim normama, što je značajno za neke predstavnike postohoovske poetike (poslednja knjiga Matjaža Hanžeka *61 tekst*, objavljena ovih dana u Studentskoj založbi, poezija B. A. Novaka, Ifigenije Zagoričnik Tomaža Kralja).

Značajno je da Milan Jesih sa svojom poezijom, upravo kao Jaša Zlobec u oblasti ispitivanja jezičkog i tematskog (zbirke *Zeleni bunker*, Lipa 1976 i *Maldo jutro*, Državna založba Slovenije 1976) znači za savremenu mladu poeziju u Sloveniji nešto posebno. Njegova zbirka *KOBALT* otkrila je neke zaboravljene estetske elemente: dugi, ritmički oslobođeni stih (stoga je neobično zanimljiva oprema Matjaža Vipotnika »okrenula« knjigu i omogućila da se pesme razvrstaju po vertikalnoj osi knjige), metaforiku koja s jednakom snagom pokušava da govori jezikom svakodnevnice i jezikom izabranih, estetski selekcionisanih metafora, te novi sadržaj i novi odnos prema sopstvenoj kreativnosti. Čini se da ovaj kratki i nepotpuni zapis treba započeti baš razmišljanjem o pitanjima samorefleksije Jesihove pesničke kreativnosti. Jesih je svoju poeziju (*Uran u urinu*, *Gospodar*, 1972) započinjao u ironičnoj sumni i blagom izrugivanju svim »osnovnim« vrednostima realnog sveta, od »istorije« do

»istine«. Već u zbirki *Legende*, 1974, dilema je počela da se lomi, a umesto nje zasnivala se misaona i emotivna analiza pret hodno nabrojanih »kvaliteta«. U *Kobaltu*, njegovoj poslednjoj zbirki, analiza je napravila mesta priči koja ostaje u području ispovedenih i skeptičnih elemenata: to što je poezija, nije više »istorijski« i »estetski« postupak, već samogovor, pitanje stvari koje nemaju odgovora. U jednoj pesmi (značajno je napomenuti da su sve pesme bez naslova i da samo poneke, koje možemo nazvati ciklusnim, imaju potpisani datum i mesto nastanka) Jesih kaže: *To što ti u neznanom jeziku govore neznanne reči, to meni govore znane u znanom / tako imamo mi svak svoga bedekera, alhemičar u kovačnici, kovač u plavom laboratoriju.*

Na ovom mestu potrebno je iznova osvetliti naš posebni predmet, svetlosno opšte kulturne situacije. Događa se, naime, da deo kritičke publike pokušava reducirati kritiku na čisto vrednovanje, uzimajući u obzir samo semantiku poetičnih predmeta, a zanemarujući sintaktiku i semantiku samog jezika. S tog, po našem mišljenju preživelog i neproduktivnog stanovišta, pokušavaju oni da potisnu jezik poezije izvan nje, da ga učine nevažnim elementom u strukturi odnosno praksi. Jesihova poezija u *Kobaltu* uspostavlja, upravo kroz jezik, kroz jezikovnost svojih sredstava, ono što je skupljeno u rečima o »znanom i neznanom« jeziku. Jesihova poetika zadala je sebi zadatak da u jeziku kojim svi govorimo otkrije (a detaljnija analiza nam je pokazala da je malo reči i njihovih veza koje, pored *Kobalta*, ne poznaje i obični, razgovorni jezik) onaj produktivni kod koji se obično označava kao estetski ili umetnički.

U drugoj pesmi pesnik kaže: *Nije istina da imenujem stvari, nepravim imenom / i tako otvara za poeziju dva uvek aktuelna pitanja: pitanje imenovanja stvari (još od Aristotela jedan od osnovnih problema svake poetike) i pitanje o »pravosti« i »nepravosti« toga imenovanja koje se jednom označuje kao laž, fikcija, prevara, a drugi put kao jedini realni svet (poezije). Jesihova poezija govori, pre svega, o tome da je imenovanje uvek pravo imenovanje, jer se događa kroz jedino sredstvo koje ima snagu i značaj sveopšte komunikacije — kroz govor (*la parole*), kroz svakidašnjost koja u rečima više ne vidi označitelje, nego samo već označene, bez posebnog sjaja ili vrednosti. Pevanje koje je imalo značaj neobavezne igre, slučajnosti (takva je još uvek poezije Iva Svetine), kod Milana Jesiha, posebno u *KOBALTU*, poprimala značaj samorefleksivnog razrešenja osnovnih dilema sveta: duše-tela, života-smrti, akcije-reakcije, a naravno i Jesihovih, provokacije-evokacije, siline — slomljenosti, odvažnosti—plašljivosti. U pesmi u kojoj govori o imenovanju stvari i o jeziku sopstvene poetike (ili pak o poetici sopstvenog jezika), poslednji stih glasi: *ali ja neću da od mog života ostane samo anegdota. / Jezik kao zacrtač i zapisivač te poetike, kao**

sistem svih potencijalnih mogućnosti prelaza jezika (*la langue*) u govore (*les paroles*). Jedan od govora, a upravo to ispituje Jesihova zbirka, jeste pitanje o lepom i lepici. Lepota nije nigde posebno definisana, niti je sistem jezičkog i značenjskog zasvučja (Šalamun, Svetina), sistem pravila (F. Zagoričnik, Hanžek), filozofski diskurz (Medved, Grafenauer, Vegri), jezik minule istine (Svetlana Makarovič, Stirniša) dijalog delatnosti i stvaralaštva s prolaznim vremenom. U čemu je tada lepota Jesihovog jezika i njegove poetike? Na to pitanje moguće je odgovoriti poznatim Heraklitovim fragmentom o vremenu, koji glasi: *Vreme je dete koje se igra kamenčićima: dete na prestolu!*, ako na mesto vremena stavimo lepotu. Jer, Jesihova poetika, kakvu je poznajemo iz zbirke *KOBALT* (ne smemo zaboraviti i na *LEGENDE*) stvara takav pojam lepog: jezik koji je intenzivan, uvek nov i iznenadljiv, a ujedno neizdvojen iz sveta nekorisnog, slučajnog, neodređenog, možda čak neopisivog. Jezik ne postavlja norme, refleksija i samorefleksija ne uspostavlja filozofske relacije prema predmetima koji o njima pevaju.

O *KOBALTU* smo mogli izreći samo nekoliko osnovnih konstatacija. Potrebno je, pre svega, čitanje Jesihovih stihova, čitanje koje se vlada jednako kao Heraklitovo dete-vreme-vladar: čitanje kao otkrivanje lepog, primarnog, nepoznatog, bez sistema i bez želje za temeljnim razumevanjem sveta.

Preveo Vojislav Despotov

**MARKO VEŠOVIĆ:
»OSMATRAČNICA«,
»Svetlost«, Sarajevo 1976.**

Piše: Mr Špiro Matijević

Svoju prvu zbirku pjesama *Nedelja* Vešović je objavio 1970. godine. Pjesnik je u toj knjizi uglavnom u sferama zavičajne prirode i djetinjstva. Ali, već se jasno očitavaju njegovi misaoni nemiri, naslućuju se varnice budućih sražavanja sa stvarnošću i tradicijom, pa i sa samim pjevanjem kao stvaralačkim činom. U Vešovićevoj pjesničkoj zbirki *Osmatračnica* dominantan je svojevrsni »sudar sa stvarnošću«, koji se predočava »kao neko probijanje kroz privid« (K. Jaspers).

Zasnivajući osobenu poetsku ontologiju, Vešović je razgranao širok tematsko-motivski vidokrug u kojem se strukturira njegov vizionarski svijet. Lucidno kritičan i prema svemu nepovjerljiv, Vešović odista ne robuje nikakvim tradicionalnim pjesničkim kanonima, koji bi se preuzimali u gotovom obliku. On se trudi da tradiciju ruini, rastoči i nadmaši činom rastakanja, ironiziranja i oblikovanjem novih vidova pjevanja i mišljenja.

Budući da je raskrstio s iluzijama o cjelovitosti svijeta, Vešović u svojoj poeziji izražava složen splet sumnjivi pitanja, čuđenja i traganja. Ako se samo us-